

Dzīves kvalitāte nevar būt ekstra

Turpinot reģionālo laikrakstu kopprojektu, kurā runājam par nacionāli nozīmīgiem jautājumiem, šoreiz esam pievērsušies sociālajai drošībai. Centāties noskaidrot, vai valsts un pašvaldības dara pietiekami, lai ikviens Latvijas iedzīvotājs varētu justies drošs par savu dzīvi. Tas, ko ieraudzījām, nav valstij glaimojoši, jo mūsu pensionāri lieki pie ārsta neiet, bet jauniešiem bez darba pieredzes nākas ilgstoši sēdēt “bezdarbnieku maizē”, tomēr ir arī pozitīvie piemēri, kad ģimenes tiek galā ar bērnu audzināšanu, īpaši par to nesūkstoties, bet pašvaldības ir gatavas investēt dienas centros, lai palīdzētu tiem, kam klājas visgrūtāk. Tāpēc ceram, ka, pamazām lietas sakārtojot, arī Latvijā nākotnē dzīves kvalitāte nebūs ekstra, kas pienākas tikai privilīģētajiem.

Redaktore ANDA PŪCE

Reģionālo laikrakstu pielikums **Nr. 4**

Kurzemes Vārds *Auseklis* *Talsu Vēstis* *STARS* *Kurzemnieks* *Zemgale* *Saldus Zeme* *Druva* *Liesma*

Izkārpīties no sociālās spriedzes dūksnāja

Dūksnājs ir staigana vieta, purvs, kurā var nogrimt kā akacī, bet var arī izķepuroties. Tieši par šādu izķepurošanās iespēju var runāt, domājot par Latvijas iedzīvotāju sociālo drošību un stabilitāti.

Piektā daļa slīgst nabadzībā

“Par sociālās drošības sajūtu ir atbildīga valsts, kuras pilsoņi mēs esam. Drošumspēja ir kopēja atbildība: kā indivīda, tā valsts un pašvaldības iestāžu, kuru pienākums ir sniegt atbalstu mazāk aizsargātām iedzīvotāju grupām, arī ģimenēm ar bērniem,” – tā uz jautājumu, kā Latviju padarīt par valsti, kurā iedzīvotāji nebaidītos par rītdienu, proti, saslimt, zaudēt darbu, nespēt samaksāt rēķinus, kredītus, palikt bez jumta virs galvas, nebažītos par bērnu nākotni, atbild sociālie darbinieki.

2015. gadā Latvijā nabadzības riskam bija pakļauti 424 tūkstoši jeb 21,8% iedzīvotāju. Šo cilvēku ienākumi bija mazāki par 318 eiro mēnesī. Pētījumos redzams, ka sociālajai atstumtībai lielākoties pakļauti pensionāri, jo 70% no mūsu senioriem iztiek ar mazāk nekā 300 eiro mēnesī. Tāpat riska grupā ir invalīdi, vientuļie vecāki ar bērniem un ilgstošie bezdarbnieki.

Šo cilvēku liktenis daudzus neatstāj vienaldzīgus. “Ja padzirdu, ka gadījies bēda, ja uzzinu, ka kādam vajadzīgs skapis, gulta vai bērniem skolas lietas, es sarosos,” saka Zinta Cimoško. Labdare dzīvo Mazsalacas novada Sēļos, bet viņas ģimenes Zviedrijā sarūpētās labdarības kravas nonāk ne tikai pie maznodrošinātajiem Latvijā, bet arī citās Baltijas valstīs.

“No cilvēka pie cilvēka,” – tāds ir Zintas moto, cenšoties palīdzēt. Bet kā nabadzību un tai sekojošo sociālo atstumtību cenšas risināt Latvijas valdība?

Trūkst vidusšķiras

Sociālekonomikas eksperti uzsver: nabadzību varētu mazināt, ja pieaugtu vidusslānis, taču sociālo šķiru struktūra Latvijā ir izkropļota, un, ja tradicionāli Rietumeiropā ar vidusšķiru saprot personas, kam ir augsts izglītības un kultūras kapitāls, kas strādā intelektuālu, nevis fizisku darbu, tad šeit tā diemžēl nav.

Finanšu ministrijā uzskata, ka viens no līdzekļiem nabadzības mazināšanā

Rinda pēc pārtikas precēm ik pārnedēļas veidojas arī Valmieras centrā. Šajā ēkā Latvijas Sarkanais Krusts dala atbalsta pakas vistrūcīgākajiem Jāņa Līgata foto

Trūcīgo ģimeņu un trūcīgo personu skaits Latvijā

Gads	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Trūcīgās personas	212 876	176 042	134 397	104 569	82 361	68 816*
Trūcīgās ģimenes	87 629	71 657	57 856	46 594	39 309	34 639*

* Skaits Latvijā sarucis. LM to saista: pieaugusi minimālā darba alga, ģimenes valsts pabalsts par otro, trešo un nākamām bērniem ģimenē, kā arī ar IIN neapliekamais minimums strādājošai personai un par apgādībā esošām personām, bet prasības trūcīgā statusa saņemšanai palikušas nemainīgas

Avots: Labklājības ministrija

būs progresīvā iedzīvotāju ienākumu nodokļa piemērošana. Pašlaik nodokļu reforma ir diskusiju degpunktā un pārmaiņu priekšā.

Labklājības ministrijā norāda, ka būtiska ir strauja minimālās algas celšana, un arī tas ir reformu plānā.

“Algas ir jāceļ, un tas jādara strauji, jo situācija, kad darbinieks, strādājot 40 stundas nedēļā, saņem atalgojumu, nomaksā rēķinus, un viņam paliek tikpat naudas pāri, cik cilvēkiem, kas saņem pabalstus, nav pieņemama,” – tā nozares ministrs Jānis Reirs, bet demogrāfi, kas jebkuras izmaiņas vērtē ģimenes, arī trūcīgas ģimenes, kontekstā, jau analizējuši, ka, ja paaugstinās minimālo algu no 380 līdz 430 eiro mēnesī, strādājošais bez bērniem uz rokas saņems par aptuveni 79 eiro vairāk nekā pašlaik, bet mamma vai tētis ar diviem bērniem – par aptuveni 32 eiro vairāk. Atkal netaisnība.

Vajadzīga vieta dzīvei un darbs

Latvijā pērn bija otrs lielākais iedzīvotāju skaita kritums Eiropas Savienībā, rāda statistikas departamenta “Eurostat” jūlijā publicētie dati. Tas nozīmē, ka, rēķinot uz 1000 iedzīvotājiem, pie mums dzīvojošo skaits sarucis par 0,96%. Lielāks kritums bijis Lietuvā – par 1,42%. Bet iedzīvotāju skaits audzis Īrijā, Vācijā un Lielbritānijā.

Sabiedrība arī noveco, dzimstība ir nepietiekama. Igaunijā iedzīvotāju skaits salīdzinājumā ar 2015. gadu samazinājies vien par 0,02%. Vai kaimiņvalsts ir labais piemērs, domājot par savu iedzīvotāju sociālo drošību? Pirms dažiem gadiem demogrāfs Jāks Uibu, taujāts par demogrāfiskās atveseļošanās ceļa karti, teica: “Svarīgi izveidot koordinējošu un organizatorisku institūciju Latvijas valdībā, lai risinātu demogrāfijas jautājumus

kompleksi, ietverot dažādas nozares – tautsaimniecību, veselību, izglītību, jurisdisciplīni. Jaunas vairākbērnu ģimenes veidošanās priekšnoteikums ir dzīves vieta, darbs un kultūra.” Bet demogrāfs Ilmārs Mežs bieži norādījis, ka ir jālikvidē korelācija starp nabadzību un daudz bērnu ģimenēm, kas panākams ne vien ar pabalstu ieviešanu, bet galvenokārt ar nodokļu atlaidēm un likumdošanas iniciatīvām, piemēram, samazinot izdevumus, nodrošinot nekustamā īpašuma nodokļa atlaides, daļēji dzēšot kredītu pēc bērna piedzimšanas.

Nevar noliegt, ka, grozot nodokļu sistēmu, palielinot neapliekamo minimumu strādājošajiem, paaugstinot nodokļu atvieglojumus par apgādībā esošajiem, ģimenes valsts pabalstu, Latvijā ir bijuši centieni izlieto ūdeni sasmelt. Vai kaut kas izdosies, rādīs laiks.

EKSPERTS

Neveido labklājības valsti

JURIS JANSONS,
Latvijas Republikas tiesībsargs

No tiesību teorijas viedokļa sociālo tiesību realizācija ir atkarīga no katras valsts ekonomiskās situācijas un pieejamiem resursiem. Tādēļ arī starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos sociālās tiesības ir formulētas kā vispārīgi valsts pienākumi, atstājot dalībvalstīm plašu rīcības brīvību šo tiesību realizācijā.

Tomēr tiesību doktrīnā ir nostiprināties uzskats, ka sociāli atbildīgas valsts pienākums ir garantēt un nodrošināt vismaz minimālu sociālo atbalstu, turklāt tiek uzsvērts, ka atbalstam ir jābūt pietiekamam. Tāpat valstij ir pienākums nepārtraukti pārskatīt un paaugstināt sociālās drošības līmeni maksimāli tai pieejamo resursu ietvaros. Latvijas Republikas Satversmes ievadā ir skaidri ierakstīts, ka Latvija sevi atzīst par sociāli atbildīgu valsti.

Vērtējot Latvijas valdības izdevumus uz citu Eiropas valstu fona, konstatējams, ka gadiem ilgi sociālā drošība un veselības aprūpe nav bijusi valdības prioritāte. Kopējie valdības izdevumi šajās nozarēs ievērojami atpaliek no ES dalībvalstu vidējā līmeņa, neskatoties uz dažādu starptautisku organizāciju un ekspertu ieteikumiem. Tai pašā laikā ir virkne nozaru, kas Latvijā uz citu valstu fona ir pārfinansētas, piemēram, kultūra, izglītība un ekonomikas attīstība.

Nav izprotama politiķu tuvredzība, gadiem nespējot nodrošināt pieejamu veselības aprūpi. Ja iedzīvotāji nesaņem savlaicīgu veselības aprūpi, tas palielina izdevumus darbnespējas un invaliditātes seku kompensēšanai, radot spiedienu uz sociālo budžetu. Cilvēks no nodokļu maksātāja kļūst par pabalstu saņēmēju un slogu visai sabiedrībai. Statistikas dati parāda, ka vienas no lielākajām iedzīvotāju bailēm ir bailes saslimt.

Vai mūsu seniori ir pelnījuši saņemt pensiju, kas ir mazāka par nabadzības riska līmeni? Par kādu pietiekamu minimumu vai cilvēka cienīgu dzīvi šeit var runāt? Tāpat trūcīguma un garantētā minimumā ienākuma līmenis, kā arī valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmērs, kam piesaistīti visi minimālie sociālā atbalsta lielumi, nav balstīti ekonomiski pamatotos aprēķinos un nav pārskatīti gadiem. Minētais neliecina par sociāli atbildīgas valsts politiku.

Tas ir jautājums par valdības prioritātēm un patiesu vēlmi Latviju veidot par augstas labklājības valsti. Kamēr cilvēks Latvijā netiks uztverts par vērtību un centrā nebūs viņa vajadzības, nekas nemainīsies, neskatoties uz valdības deklarācijām un apņēmību.

Izkārpīties no sociālās spriedzes dūksnāja

⇒ 1. lpp.

Taču Latvijas sabiedrība ne tikai noveco, bet kļūst arī slimāka. Jūlijā esam piedzīvojuši precedentu – ģimenes ārstu streiku. Mediķi neslēpa, ka, ja pat bērni pusgada laikā nevar saņemt valsts apmaksātu speciālista konsultāciju vai izmeklējumu, tad tās nav bažas, bet sodāma diskriminācija. “Kāpēc pie mums atrodas līdzekļi banku un lidsabiedrību glābšanai, bet gadiem ilgi ir aizmirsts par veselības nozari? Mums jāatbalsta pacienti, bet valdībai jāatbrauc uz laukiem un pāris dienu šeit jāpastrādā, lai ieraudzītu, kā īstenībā dzīvo cilvēki,” – tā Latvijas Ģimenes ārstu asociācijas valdes locekle, ģimenes ārste Rūjienas pusē Inguna Ločmele.

Eiropa gādā par pamatvajadzībām

Nabadzību vēlas izskaust ne tikai Latvijā, bet visā pasaulē, tostarp Eiropas Savienības dalībvalstīs. Pirms trim gadiem tika izveidots Eiropas Atbalsta fonds vistrūcīgākajām personām. Atbalsta sniegšanai Latvijā kopumā pieejami 48,2 miljoni eiro, bet fonda finansējumu izmantos visas 28 dalībvalstis, un ES budžetā tam iezīmēti ap 3,8 miljardiem eiro.

Latvijas vistrūcīgākie iedzīvotāji regulāri saņem pārtikas, saimniecības, hi-

Palīdzības saņēmēji Latvijā

- 2016. gadā Latvijā atbalstu saņēmušas vairāk nekā **61 497** personas.
- Pērn izdalīti **353 926** pārtikas preču komplekti, **24 186** mācību piederumu komplekti, **204 900** maltītes, **55 130** higiēnas un saimniecības preču komplekti, īstenoti **1873** papildpasākumi.

Avots: Eiropas Atbalsta fonds vistrūcīgākajām personām

Nabadzības riska indekss

Gads	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Pavisam (%)	26,4	20,9	19,0	19,2	19,4	21,2	22,5	21,8

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

giēnas preču pakas un citu atbalstu, ko, sadarbojoties ar atbalsta fondu, nodrošina sociālie dienesti, reliģiskās organizācijas, biedrības, arī Latvijas Sarkanais Krusts (LSK).

“Atbalsta saņēmēju skaitā visvairāk ir ģimenes ar bērniem un pirmspensijas vecuma cilvēki, jo viņiem grūti atrast pastāvīgu algotu darbu,” vērtēja LSK Vidzemes komitejas pārstāve Rasa Lielnora, bet, analizējot situāciju, kāda ir vairumā pilsētu un novadu, viņa nepiekrīta sausajai statistikai, kura bezkaislīgi rāda, ka Latvijas ekonomikas izaugsme veicinājusi trūcīgo personu skaita samazināšanos. “Nedomāju, ka šajā gadā Latvijā

izdalīs mazāk atbalsta paku. Reģionos situāciju ietekmē vien sezonālitate – vasarā trūcīgie atrod pagaidu darbus, bet rudenī un ziemā sociālā spriedze ir augsta,” apgalvoja R. Lielnora.

Vai rodams risinājums? “Jaunas darba vietas reģionos, lai Latvija nepaliktu tukša, lai iztiku iespējams nopelnīt tuvāk dzīvesvietai,” – tā Limbažu novada pašvaldības sociālā darba speciāliste Sandra Našeniece, kura ir arī LSK Vidzemes komitejas priekšsēdētāja un plāno dažādus iedzīvotāju atbalsta pasākumus reģionā.

Ilze Kalniņa

Rosība dienas centrā neapsīkst

Valmieras dienas aprūpes centrā cilvēkiem ar garīgās attīstības traucējumiem “Stropiņš” nodarbību plāns ir saistošs gan divdesmitgadīgajiem, gan pieaugušajiem.

“Centrs darbu sāk pusastoņos no rīta, un strādājam līdz pussešiem vakarā. Daudzi klienti regulāri ir klāt. Tie ir jaunieši un pieaugušie, kuri turpina dzīvot kopā ar vecākiem. Domāju, ka dienas centrs ir liels atspazs arī vecākiem, kuri var strādāt, piepildīt savu dienu, zinot, ka viņu bērns nepavada laiku dzīvoklī pie televizora, datora, bet iesaistās nodarbībās,” stāstīja centra vadītāja Inga Denisenko.

“Stropiņa” pakalpojumus ik dienu izmanto teju divi desmiti cilvēku ar garīgās attīstības traucējumiem. Centrs tapa, nodibinājumam “Fonds “Iespēju tilts”” piedaloties projektu konkursā un saņemot Labklājības ministrijas un secīgi Valmieras pašvaldības finansējumu.

Jāpiebilst, ka, lai veicinātu iedzīvotāju labklājību, pašvaldības un pilsētā strādājošo nevalstisko organizāciju (NVO) sadarbību, 2015. gada nogalē sociālās jomas nevalstiskās organizācijas un Valmieras pilsētas pašvaldība parakstīja sadarbības memorandu. Iepriekš minētais ir pozitīvs sadarbības piemērs.

“Ģimenes, kurās aug bērni invalīdi, no valsts puses ir sociāli pagalam neaizsargātas. Ja bērnam valsts maksā invaliditātes pabalstu, tad vecāki, ierasti tā ir mamma, kura paliek mājās ar slimu bērnu, ir sociāli neaizsargāti ikdienā un arī savās vecumdienās,” pārdomās dalījās Zita Gustavsone, kura ir fonda “Ie-

Šūšana, tamborēšana, dekoru veidošana, sveču liešana, ziepju vārīšana un kokapstrāde ir radošo nodarbību saturs

Jāņa Līgata foto

spēju tilts” valdes priekšsēdētāja un nu jau pilngadīgās, bet smagi slimās Lauras mamma. Zita turpināja: “Mans darba stāžs ir 16 gadi, un tas nozīmē, ka nesaņemšu normālu pensiju. Katrs, arī bērns invalīda mamma, jau cenšas kaut ko darīt ikdienā, lai piepelnītos, lai varētu iztikt, bet vecuma pensija mums nebūs. Visu mūžu neesam varējušas arī slimot, paņemt apmaksātu darba nespējas lapu.”

Valmierā un citās pašvaldībās Latvijā ir tapuši līdzīgi un vēl plašāk izmantojami dienas centri, kas ir tiešs atbalsts ne tikai bērniem invalīdiem, bet arī viņu ģimenēm.

Kādas ir pašvaldības vēlmes, organizējot sadarbību ar NVO?

“Gribētu organizācijas mudināt vei-

dot un dažādot piedāvātos sociālos pakalpojumus, balstoties uz konkrētām, identificētām mērķa grupu – invalīdu, jauno vecāku, bērnu – vajadzībām, jo pašvaldība būtu gatava šo pakalpojumus arī pirkt,” uzsvēra Valmieras pašvaldības Sociālās pārvaldes vadītāja Kaija Muceniece, piebilstot, ka NVO ir svarīgi darboties ne tikai pašu klientu lokam, bet būt atvērtām sabiedrības vajadzībām.

NVO piekrīt, ka jādarbojas vispusīgāk, taču nenoliedz, ka pagaidām vēl trūkst vajadzīgās kapacitātes, tāpat tiek meklēts spēks atspērienam, lai ar lielāku atdevi pareizajā nišā organizētu sociālo uzņēmējdarbību.

Ilze Kalniņa

Tikt galā kopīgiem spēkiem

Pētījumos nereti minēts, ka tieši ģimenes ar bērniem ir sociāli visneaizsargātākās, bet Veitneru ģimene uzsver, ka bērnu audzināšana ir viens no grūtākajiem darbiem, jo tam nav pamācību vai instrukciju. Palīdzēt var tikai sajūtas, labas domas un īstie cilvēki blakus.

Liene un Krišjānis iepazīnās studiju laikā, kad kopā mācījās. Ātri vien saprata, ka viens otram ir īstie, un nu ir precējušies jau 22 gadus. Veitneru ģimenē aug četras radošas un sirsnīgas atvases – 12 gadus vecais Kārlis Linards, 14 gadus vecais Eduards, 16 gadus vecais Voldemārs un meita Katrīna, kurai nu jau 19 gadu. Bērnu nelielā gadu starpība esot bijusi noderīga tajā laikā, kad viņi bijuši mazāki – visiem bija kopīgas intereses, nevajadzēja meklēt citus draugus. “Mēs paši neesam auguši lielās, kuplās ģimenēs. Bet savā dzīvē ņemām pretī visu, ko tā deva, un par to esam ļoti laimīgi. Kā saka, dalīti prieki ir divkārtīgi prieki un dalīta bēda ir pusbēda,” stāsta Liene.

Dažkārt var šķist, ka audzināt vairākus bērnus Latvijā ir finansiāli grūti, bet Veitneru ģimenei par to cits viedoklis. “Visus četrus bērnus esam pieņēmuši kā lielu svētību. Nekad neesam bijuši izmisumā, nekad nekā nav trūcis. Protams, tā ir ne tikai fiziska un emocionāla, bet arī finansiāla atbildība. Bet par valsts attieksmi pret daudz bērnu ģimenēm nekad neesam sūdzējušies. Piemēram, Itālijā situācija ir daudz grūtāka. Bērniem ir obligāta izglītība, bet viss skolai nepieciešamais vecākiem jāgādā par saviem līdzekļiem. Tur uzturēt vairāk par vienu bērnu ir ļoti grūti. Tādēļ es novērtēju to, ka dzīvojam Latvijā un man ir četri brīnišķīgi bērni, par kuriem ar vīru varam rūpēties. Situācija pie mums nemaz nav tik traka kā dažbrīd dzirdams,” stāsta Liene.

Veitneru pāris strādā profesijās, kuras var ērti pielāgot aktīvajai ģimenes dzīvei. Krišjānis nodarbojas ar vērtēšanu un var strādāt no jebkuras vietas. Turklāt šobrīd viņš aktīvi apgūst jaunas zināšanas, jo studē Vācijā. “Tas, ja ir četri bēr-

ni, nenožīmē, ka mācībām jāmet miers. Gluži pretēji – smadzenes ir muskulis, kas jānodarbina un jātrenē. Ceru, ka arī bērniem šis ir labs piemērs tam, cik izglītība ir svarīga.” Savukārt Liene māca itāļu valodu gan Alfrēda Kalniņa Cēsu Mūzikas vidusskolā, gan arī attālināti ar skype palīdzību. Lai arī saistībā ar elastīgiem darba grafikiem viņi varētu dzīvot jebkur, Lienes vēlme bijusi ģimenes dzīvi veidot Cēsīs. “Man patīk mazpilsētas dzīves ritms. Tā sajūta, kad ar bērnu izej ārā un uzkāp uz asfalta, nav tā, ko gribu, lai izjūt mani bērni. Radās iespēja pārcelties no Rīgas atpakaļ uz dzimtajām Cēsīm, un šo izvēli ne mirkli neesam nožēlojuši.” Arī Krišjānis, izvērtējot dažādus aspektus, dzīvi Cēsīs vērtē pozitīvi: “Mums ir ļoti aktīva ģimene. Pie sienas ir saraksti, kādas kuram skolā ir mācību stundas, kurās dienās ir pulciņi. Tas mums palīdz orientēties. Ja dzīvotu lielpilsētā, bērni pēc skolas noteikti nevarētu piedalīties tik daudzās aktivitātēs, kā tas ir tagad. Gluži vienkārši gan laika ziņā, kas tur jāpavada ceļā, gan finansiāli to nevarētu izdarīt.”

Ģimene kopīgi pavada arī brīvo laiku. “Mēs visi esam muzikāli. Kopā muzicējam, dodamies spēlēt koncertus. Voldemārs spēlē trompeti, Kārlis perkusijas, Eduards un Krišjānis trombonu, Katrīna flautu, bet es ģitāru,” stāsta Liene. Tāpat visa ģimene ir sportisku aktivitāšu piekritēji, un līdztekus nodarbībām sporta pulciņos fiziskā forma tiek uzturēta arī plašajā mājas pagalmā, kur nereti tiek rīkotas dažādas sportiskas spēles. Veitneru ģimenes locekļi ir aktīvi laivotāji un bieži vien pēc enerģijas devas dodas mežā. Patīk arī svētki, kuru, kā jau kupalai ģimenei, ir gana daudz. Lielākie, protams, ir Lieldienas un Ziemassvētki, kad

Veitneru ģimenes jaunākā atvase Kārlis Linards (no augšas, pa kreisi) kopā ar brāļiem Eduardu un Voldemāru, māsu Katrīnu, tēti Krišjāni un mammu Lienu

Martas Martinsones-Kašas foto

kopā sanāk visi radi. Tāpat dzimšanas dienas un vārdadienas netiek aizmirstas. Četru bērnu māmiņa zina arī veiksmes atslēgu tam, lai bērni augtu par labiem un laimīgiem cilvēkiem: “Bērni ir jāmīl tādi, kādi viņi ir. Lai arī mēs esam viena ģimene, katrs bērns ir citāds, ar atšķi-

rīgām rakstura īpašībām. Svarīgi ir bērniem iedot to sajūtu, ka viņi ir gaidīti un īpaši, tieši tādi, kādi ir.” Veitneru ģimene spēj novērtēt kopā būšanu, kas dod iekšēju mieru, mīlestību pret sevi un citiem.

Madara Ozoliņa

Ar katru vainu pie ārsta neskrien

Saldus novada Jaunaucē pagasta “Šarlotē” dzīvo MĀRA PLUČA ģimene. Līdz pagasta centram, kur divreiz mēnesī pieņem ģimenes ārsts, ir trīsarpus kilometri. Māris, līdzīgi kā daudzi Latvijas iedzīvotāji, atzīst, ka bez liekas vajadzības nemaz dakteri netraucējot.

“Šarlote”, kādreizējās muižiņas vieta, atrodas nomaļus no Jaunaucē – Grīvaišu ceļa Kokmuižas virzienā, un ģimene dzīvo vairāk nekā 100 gadu senas muižas kalpotāju mājas vienā galā. Attālums līdz Aucei, kas ir tuvākā pilsēta, 14 kilometri, līdz Ezerei, kur ģimenes ārste strādā ik dienu, 25 kilometri, bet līdz novada centram Saldum apmēram 55 kilometri.

Pusēnā žāvēšanas nesen plūktu nātru bunte. Tās vistām, ziemā noknābā, līdz paliek pliki kāti. Lai uzturētu veselību, dabas zālīšu vākšana vasarā ģimenei ir bezmaz obligāta. Tās derot gan profilaksei, gan ja gadās saslimt. Mammītei jau 85 gadi, viņam un sievai kāds strēķis pāri 60. Māris saka: veselība puslīdz turas. Mammīti gan pirms dažiem gadiem nācies vest uz Auci pie dakteriem, taču kopš tās reizes vairāk nav bijusi.

Laucinieki esot pacietīgi, ar katru vainu pie dakteriem nesteidzas. Kad sāk sāpēt kājas, Māris pasmērē populāro zirgu smēri. Kādēļ neārstējas no-

pietnāk? Vīrietis atmet ar roku – to var atļauties, ja makā vai kontā pietiekami liela naudas summa. Vispirms jātiek līdz ārstam. Vietējie, jaunaucnieki, lielākoties vēršas pie ģimenes ārstes Bergas, kas uz Jaunauci divreiz mēnesī atbrauc no Ezeres. Citi izvēlējušies ģimenes ārsti kaimiņpagastā Rubā, bet daļa kaimiņu novadā Aucē.

M. Plūģis stāsta, ka tiem, kam nav sava auto, pašlaik ir sarežģīti kaut kur aizbraukt. Skolas laikā vieglāk, jo uz Auci kursē skolēnu autobuss, un Auces novada pašvaldība neliedz ar to aizbraukt. Pēcpusdienā ar to pašu autobusu atgriežas mājās. Vasarā tādas iespējas nav, satiksmes autobuss pa Kokmuižas ceļu nebrauc. Aucē strādā ne visu jomu speciālisti, reizēm jāmeļo ceļš uz Dobeli ar pārsēšanos Aucē.

M. Plūģim savas automašīnas nav, bet ja vajadzētu braukt pie ārstiem, aizvestu dēls. Māris smejas, ka ar dakteriem cenšas nesaistīties kopš pirmajām dzīves dienām, pat piedzimis mājās.

Jaunaucnieks Māris Plūģis iet palūkoties, vai nav pasta sūtījuma, bet, tā kā auto pašam nav, uz Auci darišanās vai pie ārsta viņš nokļūst ar pašvaldības finansēto autobusu, kas pārvadā skolēnus

Tamāras Kļaviņas foto

Tomēr, viņaprāt, ģimenes ārstam vajadzētu būt vismaz sazvanāmam arī ārpus pieņemšanas laika. Var jau zvanīt konsultējošam dežūrārstam Rīgā, taču viņš svešs, nezina pacienta slimību vēsturi.

“Nosūtījums uz izmeklējumiem nozīmē, ka jābrauc, kur tie pieejami. Par braukāšanu jāmaksā, par izmeklēju-

miem jāmaksā. Daži ir ļoti dārgi un arī ilgi jāgaida rindā. Ārsts izraksta zāles, tās dārgas. Gadās, ka kļūdaini nosaka vai vispār nevar noteikt diagnozi, tad sūta pie nākamā ārsta, tas atkal pie cita. Ja gribi slimot, aizej pie daktera,” ironizē jaunaucnieks. Viņam radies iespaids, ka veselības aprūpē pacients reizēm ir kā izmēģinājuma trusītis. Medicīnas pakalpojumi izmaksā ļoti dārgi, bet laukos rociņa vairumam maza. Ja nepieciešama operācija, tās apmaksai, pārdodot labu govī, naudas nepietiek. Tādēļ cilvēki izvēlas ciesties un kaites ielaiž. Māris Plūģis spriež, ka nākotnē situācija laukos būs vēl sliktāka, var pietrūkt ģimenes ārstu, jo jaunie dakteri nomaļos neizvēlas.

Pie zobārstiem viņš nebraucot un, ja vajag, zobu izraujot pats. Tā sacīt – pašapkalpošanās. Paskaidro, ka padomju laikā dienējis ziemeļos, tur aktuāla bijusi cinga, kuras dēļ izkrīt zobi. Viņam no mājām sūtīti sīpoli, ķiploki, tā izdevies zobus saglabāt. Nu tie sāk kustēties. Ja brauks pie zobārsta, par izraušanu jāmaksā 20 līdz 30 eiro, viņam tā ir liela nauda.

Tamāra Kļaviņa

Bez pieredzes darbu atrast grūti

Edīte Toriņeca un Valdis Meiris nu jau aptuveni gadu strādā SIA “Metrum” Limbažu birojā. Edīte ir klientu konsultante, savukārt Valdis – zemes ierīcības inženieris. Šīs viņiem nav iegūtās profesijas, un tādās ne viens, ne otrs agrāk nav strādājis.

Edīte savulaik beidza augstskolu un saņēma finansistes diplomu, viņas kolēģis Valdis ir apguvis ēku būvtehniķa profesiju koledžā. “Tas bija gados, kad valstī sākās ekonomiskā krīze,” abi pamato, kālab tūlīt pēc skolu pabeigšanas nav likuši lietā iegūtās zināšanas. Tomēr gluži bez darba viņi arī nav sēdējuši.

Edīte, neatrodot darbu Latvijā, devās uz Īriju, kur piecus gadus strādāja kādā viesnīcā par administratori. Tādējādi arī tika nopelnīta naudiņa augstskolas pabeigšanai. Kad pieteikusies meitiņa un pašķīdušas attiecības, nolēmusi atgriezties Latvijā, lai būtu kopā ar vecākiem, mājās. Nu jau Anastasijai ir četri gadiņi, un visu šo laiku Edīte ir pūlējusies atrast darbu savā profesijā. Pētījusi sludinājumus, sūtījusi CV ne vien potenciālajiem darba devējiem Limbažos, bet arī lielākajās kaimiņpilsētās Valmierā un Cēsīs. “Meklēju darbu birojā. Tikai ne veikālā vai gaterī, bet kur normāls darba laiks, jo man tomēr ir bērniņš, ar kuru jāpavada kopā laiks. Visur prasīja darba pieredzi, bet kur lai es to iegūstu?” viņa retoriski jautā.

Pirms trim gadiem Edīte kā bezdarbniece reģistrējās Nodarbinātības valsts aģentūrā (NVA). Esot uzskaitē, pabeidza projektu vadības kursu. 2015. gada nogalē, saprotot, ka tobrīd darbu iegūtajā profesijā neatrast, piekrita iesaistīties aģentūras projektā “Pirmā darba pieredze jauniešiem”, apgūstot klientu konsultantes prasmes SIA “Metrum”. Kad projekta gads beidzās, viņu pieņēma pastāvīgā darbā. Edīte pagaidām samierinājusies, ka tas nav viņas iegūtajā profesijā, tomēr joprojām lolo cerību atrast darbu, tā teikt, pie cipariem. Tas viņai ļoti patiktu, jo ne velti izvēlējusies mācīties par finansisti. Viņa joprojām pēta darba piedāvājumus tuvākajā apkārtnē. Un nu viņai nav jādoma tikai par savām, bet arī par meitiņas vajadzībām. Edīte atklāti atzīst, ka ir brīži, kad prātā iezogas doma atgriezties Īrijā. Pretī svaru kausos tiek likta vēlme dzīvot Latvijā, kur viss ir savs un mīļš. “Turpinu rakstīt CV, ja nu tomēr palaimējas...” nosaka Edīte.

Valdis gan, šķiet, ir noenkurojies SIA “Metrum” uz palikšanu, jo nebūt netīko

Edīte Toriņeca un Valdis Meiris pēc bezdarbnieka maizes nogaršošanas atraduši darbu SIA “Metrum” Limbažu birojā

Regīnas Tāmanes foto

celt augšā savulaik koledžā iegūtās zināšanas. Viņu līdzšinējās darba gaitas nav aizvedušas prom no Latvijas. Kādu laiciņu strādājis pie vecākiem, kuri darbojas tirdzniecības sfērā, pastrādājis arī citviet, bet nav saskatījis izaugsmes iespējas. Arī viņš, līdzīgi kā kolēģe, 2014. gadā kļuvis par oficiālu bezdarbnieku, izmantojis NVA piedāvāto iespēju piedalīties gadu ilgā Eiropas Sociālā fonda finansētā projektā par subsīdētās darba vietas izveidi jauniešiem. Šajā laikā saņēmis

arī mobilitātes pabalstu, jo dzīvesvieta ir pārdesmit kilometru no Limbažiem – Alojā. Tagad darbavieta viņam piešķirusi braucamo. Darāmo apguvis “Metrum” rīkotajosursos, kā arī praksē, darbojoties kopā ar pieredzējušo kolēģi Ģirtu Vilciņu. Nu no Valda paša ir atkarīga viņa izaugsme – lai kļūtu par pilntiesīgu mērnieku, jāiegūst sertifikāts, tātad jāmacās.

Regīna Tamane

Māja, kur atgūst dzīvesprieku

Rudenī apritēs pieci gadi, kopš nelielajā Auces novadā, kurā ir vien nedaudz vairāk par 7000 iedzīvotāju, Lielaucē pagastā atvērta sociālā māja. Pašlaik tajā dzīvo 12 cilvēku.

Sociālā māja “Lielaucē” iekārtota ēkā, kas savulaik būvēta kā toreizējās kopsaimniecības kantoris. Vēlāk tur atradās arī Lielaucē pagasta padome un vietējā bibliotēka, pasta nodaļa. Pēc administratīvi teritoriālās reformas, apvienojoties novadā sešiem pagastiem un Auces pilsētai, tika nolemts pagasta pārvaldi un grāmatu krātuvi pārcelt uz tautas nama ēku, tādējādi zem viena jumta izveidojot nosacītu pagasta centru.

Otrs nams palika tukšs. Kā stāsta Auces novada pašvaldības vadītājs Gints Kaminskis, vietvara nonāca dilemmas priekšā – ko ar šo ēku darīt tālāk? Radās ideja par pārbūvi un sociālās mājas izveidi. Cilvēki bieži jautā šāda tipa namus ar sociālās aprūpes centriem, tautā dēvētiem par pansionātiem. Drīzāk taisnība tiem, kas šādus namus salīdzina ar padomju gados iepazītajiem komunālajiem dzīvokļiem. Proti, katram “Lielaucē” iemītniekam ir sava, jau iepriekš apmēbelēta istabiņa, bet sanitārais mezgls un virtuve ir visiem kopīga. Ir iekārtots atpūtas stūrītis, kur kopīgi skatīties televīziju.

Citādi dzīve sociālajā mājā ir pilnī-

Daļa no sociālās mājas “Lielaucē” iedzīvotājiem kopā ar sociālo aprūpētāju Ināru Roķi (pirmajā rindā no kreisās), ko viņi dēvē par savu labo gariņu

Indras Cehanovičas foto

gi tāda pati kā jebkurā daudzdzīvokļu ēkā. Iemītnieki paši organizē savu ikdienas ritmu, gatavo ēst, uzkopj istabiņu, dodas iepirkties, arī maksā par komunālajiem pakalpojumiem. Tiesa, ir iekšējās kārtības noteikumi, kas jāievēro. Piemēram, dodoties uz vairākām dienām ciemos pie radniekiem, par to jābrīdina sociālā aprūpētāja, kas namā ir katru darba dienu un palīdz iemītniekiem, kuriem ir grūtāk veikt mājas soli vai pagatavot pusdienas.

Stāsti, kāpēc jaudis savulaik izlēma pārcelties uz sociālo māju, lielākoties ir līdzīgi – nesaskaņas ģimenē, veselības problēmas, nespēja par sevi parūpēties, veicot ikdienas mājas soli, kas lauku viensētās saistīts ar ūdens nešanu no akas vai malkas sagādi ziemai, nokļūšanu līdz veikalam pēc pārtikas produktiem. Visi kā viens aptaujātie “Lielaucē” iedzīvotāji arī atzīst – šeit esam atguvuši dzīvesprieku.

“Kas mums te nekait,” saka Dzidras

kundze, kura sociālajā mājā dzīvo no tās atklāšanas brīža. “Rokas stiepiena attālumā ir divi veikali, tautas nams, kurā notiek dažādi pasākumi, bibliotēka. Tepat ir Lielaucē ezers, purvs, kas slavens ar savām dzērveņu vietām. Tie, kuri vēlas, var darboties mazdārziņā – zemīte mums šim nolūkam ir atvēlēta. Esam kā viena liela ģimene, kurā izveidojušās arī savas tradīcijas, piemēram, sveicam jubiliārus, kopā svinam Ziemassvētkus, Lieldienas.”

Savukārt Jāzeps kungs, kurš šeit dzīvo jau gandrīz trīs gadus, stāsta, ka pārcelties no nomaļā Sņiķeres ciemata uz Lielauci aicināts vairākas reizes. Sākumā nepiekritis. Pamest savu dzīvokli? Neparko! Tad radušās veselības problēmas. Izlēmis – pārcelsies. 85 gadi nodzīvoti, vai nav vienalga, kurā vietā aiziet aizsaulē. Nu Lielaucē aizvadīti jau trīs gadi, un šādu domu vairs prātā nav. Pat spieķis, bez kura savulaik bija grūti paspēt soli, nu drīzāk tiek ņemts pastaigās līdz vien ieraduma dēļ.

Novadā pašlaik norit darbs pie vēl vienas sociālās mājas izveides, šoreiz Aucē. Pašlaik notiek ēkas pārbūves būvprojekta izstrāde. Vēl pašvaldībai ir izdevies veiksmīgi atrast pielietojumu vairāktāvu ēkai, kurā reiz atradās Auces slimnīca. Pērn tās telpas sāka nomāt kāds uzņēmējs, atverot sociālās aprūpes centru.

Indra Cehanoviča

Pielikuma izdošanu finansē Valsts Kultūrkapitāla fonds

Projekts “Reģionālo mediju spēks”, nr. 2017-1-STP-M11006-P
Mērķprogramma “Atbalsts medijiem sabiedriski nozīmīga satura veidošanai”
Projekta iesniedzējs: SIA “Kurzemes Vārds”
Projekta partneri: SIA “Jaunais kurzemnieks”, SIA “Cēsu Druva”, SIA “Imanta info”, SIA “Izdevniecība Auseklis”, SIA “Saldus Zeme II”, SIA “Laikraksts Stars”, SIA “Talsu Vēstis”, SIA “Firma Zemgale” un SIA “TV Kurzeme”

Publikācijas sagatavojuši reģionālo izdevniecību štata žurnālisti un fotogrāfi.
Projekta vadītāja un pielikuma redaktore: Anda Pūce t.63422366, anda@kurzemes-vards.lv
Izplatīts kā laikraksta “Auseklis” bezmaksas pielikums
Iespiests SIA “Latgales druka” tipogrāfijā Rēzeknē, Baznīcas ielā 28.
Tirāža – 4260 eksemplāru.